

УДК 331.2

Сенів Л.А.

асистент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Національного університету «Львівська політехніка»**ВСТУП ДО ЄС ЯК ШЛЯХ ЗРОСТАННЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ**

У статті проаналізовано сучасний рівень доходів населення країн ЄС та України. Проведено порівняння динаміки середньомісячної заробітної плати в європейських країнах та Україні. Запропоновано шляхи зростання доходів населення України з урахуванням європейського досвіду.

Ключові слова: доходи населення, середньомісячна заробітна плата, наслідки інтеграції, соціально-економічна політика, досвід країн ЄС.

Сэнив Л.А. ВСТУПЛЕНИЕ В ЕС КАК ПУТЬ РОСТА ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

В статье проанализировано современный уровень доходов населения стран ЕС и Украины. Проведено сравнение динамики среднемесячной заработной платы в европейских странах и Украине. Предложены пути роста доходов населения Украины с учетом европейского опыта.

Ключевые слова: доходы населения, среднемесячная заработная плата, последствия интеграции, социально-экономическая политика, опыт стран ЕС.

Seniv L.A. EU MEMBERSHIP AS A WAY OF UKRAINIAN PEOPLE INCOMES RISING

The current EU and Ukraine income levels are examined in the article. The EU and Ukraine average wages dynamics comparison is made. The ways of income growth, taking into account the European experience, are proposed.

Keywords: household income, average wages, the effects of integration, social and economic policy, EU experience.

Постановка проблеми. Стратегічною метою побудови соціально-ринкової економіки в Україні є вирішення завдань підвищення рівня доходів населення, подолання бідності, зменшення майнового розшарування, збереження й відтворення трудового потенціалу. Особливо актуальними ці проблеми постають на шляху входження України до Євросоюзу, що є основним вектором зовнішньоекономічної політики нашої держави.

Протягом останнього часу відбуваються події, що сприяють прискоренню процесів економічної інтеграції України та Європейського Союзу. Посилення процесів євроінтеграції передбачає прихильність України до базових цінностей європейської цивілізації, серед яких значне місце посідає рівень життя та доходів населення. Саме досягнення високого рівня життя і доходів населення найчастіше отожднюється із досягненням європейських стандартів добробуту.

На сьогодні Україна значно відстає від європейських країн за більшістю показників економічного розвитку, серед яких виділяють рівень доходів населення. Хоча протягом останніх років рівень доходів населення України дещо підвищився, однак потрібно ще багато часу, щоб досягти середньоєвропейського рівня.

Вступ нашої держави до Європейського Союзу сприятиме підвищенню рівня життя населення України шляхом зростання доходів громадян. Про це свідчить досвід зарубіжних країн, які вибрали шлях євроінтеграції, зокрема країн Балтії, Болгарії, Польщі та Чехії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі дослідження рівня життя населення, оцінки та шляхів подолання бідності, удосконаленню організації заробітної плати як основного джерела доходів населення приділяється значна увага вітчизняних учених. Питанням формуванні соціальної політики, політики доходів і заробітної плати, шляхів подолання бідності присвячують свої наукові праці Д. Богиня, К. Бондарчук, О. Грішнова, Є. Лібанова, В. Малаєв та ін. Використання європейського досвіду подолання бідності, зміни рівня доходів населення внаслідок вступу в ЄС у своїх працях досліджували А. Авчухова та Т. Шиптенко, М. Карлін, О. Кузьома та ін.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз рівня доходів населення країн ЄС та України в сучасних умовах. Основним завданням є визначення перспективи зростання доходів населення України при вступі до Європейського Союзу на основі використання досвіду країн ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. З 1 травня 2004 р. до ЄС приєдналися 10 нових членів, що стало найбільшим розширенням Союзу за всю його історію, зокрема це держави Балтії, Болгарія, Польща, Чехія.

Процес європейської інтеграції сприяв позитивним внутрішнім перетворенням у різних сферах суспільного життя і балтійських країн. За порівняно короткі терміни трьом державам Балтії – Естонії, Латвії та Литві – вдалося влітати в життя складні перетворення, які торкнулися економічної, політичної та соціальної сфер [1, с. 102]

Незважаючи на наслідки кризи 2008 р., життя середньостатистичного громадянина Прибалтики, за мірками СНД, заможне: середня зарплата в Латвії у 2011 р. становила 660 євро (у державному секторі 701 євро, в приватному 636 євро), у 2012 р. – 685 євро (державний сектор – 732 євро, приватний – 658 євро), у 2013 р. – 716 євро (державний – 766 євро, приватний – 689 євро). На червень 2014 р. середньомісячна заробітна плата становить 766 євро (у державному секторі – 832 євро, в урядовому – 765 євро, у приватному – 731 євро) [2]. За період 2011–2013 рр. середньомісячна зарплата в Латвії зросла на 8,48%, що, на нашу думку, є наслідком реалізації урядом коректної соціальної політики. Експерти наголошують на зростанні зарплат і зайнятості у приватному секторі, тобто відновлення економіки не є наслідком короткострокових штучних заходів боротьби з наслідками кризи. На відміну від України, де зростання зарплатні, не підтверджене зростанням продуктивності праці, блискавично з'їдає інфляція, у Латвії в основі підвищення добробуту – зростання продуктивності праці конкретного працівника, підприємства, галузі й економіки загалом.

Однак латвійський рівень доходів населення помітно нижчий за естонський рівень, що зумовлено

швидшою адаптацією Естонії до вимог ЄС та існуванням в країні європейських цінностей завдяки тісним зв'язкам з Фінляндією. Середньомісячна заробітна плата в Естонії у 2010 р. становила 792 євро, у 2011 р. – 839 євро, у 2012 р. – 887 євро, у 2013 р. – 949 євро. У другому кварталі 2014 р. середньомісячна заробітна плата становила 1023 євро [3]. За період 2010–2013 рр. середньомісячна заробітна плата в Естонії зросла на 19,82%. Аналізуючи динаміку зростання середньомісячної заробітної плати, вважаємо, що, незважаючи на наслідки кризи 2008 р., недооцінену робочу силу та політику жорсткої економії, відбувається зростання доходів населення Естонії. Також, незважаючи на покращення соціально-економічного становища, в Естонії існує проблема відпливу робочої сили, зокрема до Фінляндії, але невеликий розмір економіки цієї країни не дає змоги трудовій міграції набути значних масштабів.

Аналізуючи вступ Литви до ЄС, слід зазначити, що країна за порівняно короткі терміни зазнала значних політичних і соціально-економічних змін. Значні трансформації відбулись у соціальній сфері, що призвело до зростання доходів населення країни. Порівняно з Латвією та Естонією, варто відзначити нижчий рівень середньомісячної заробітної плати, що становив у 2010 р. 1987,9 литовських лит або 577,88 євро, у 2011 р. – 2045,9 лит або 594,74 євро, у 2012 р. – 2231,95 лит або 648,72 євро. За четвертий квартал 2013 р. середньомісячна заробітна плата становила 2338,6 лит або 651 євро [4], що показує зниження темпів зростання зарплати.

Після вступу країни Балтії до ЄС слід відзначити позитивні зміни в соціально-економічній сфері, що виявились у підвищенні добробуту населення, зокрема у зростанні доходів, незважаючи на недооцінену робочу силу й політику жорсткої економії. Негативні наслідки вступу виявились у значному відпливі робочої сили, що призвело до скорочення витрат на пенсійне забезпечення, соціальну допомогу й охорону здоров'я.

Отже, прибалтійські держави реалізували загалом успішну як з огляду на кінцевий результат, так і під кутом зору захисту національних інтересів стратегію інтеграції до Європейського Союзу, що як вивчення їх позитивного досвіду могло б прислужитися Україні [1, с. 103].

Вивчаючи досвід Болгарії слід зазначити, що держава чітко визначила курс на європейську інтеграцію ще у 1990 році. Європейський вибір країни активно реалізовувався шляхом прийняття офіційних документів, укладення багатосторонніх і двосторонніх угод та вступу до різних регіональних і спеціалізованих організацій. Зрештою, 1 січня 2007 р. Болгарія набула статусу держави-члена ЄС [5].

Підтримка європейських фондів і політика залучення іноземних інвесторів на тлі боротьби з корупцією, приведення національного законодавства до європейських стандартів дали змогу інвестувати в економіку країни додатково 1,5 млрд євро в 2012 р. Президент Болгарії Росен Плевнелієв наголосив, що країна завдяки таким показникам увійшла до шістки країн в ЄС, є добрим сусідом і партнером, який користується повагою [6].

Аналізуючи доходи населення Республіки Болгарії, відзначимо, що законодавчо встановлена у країні мінімальна заробітна плата є найнижчою в Європейському Союзі. Законодавство не встановлює зв'язок між гарантованим мінімальним доходом і мінімальною заробітної платою. У період з 2005 по

2008 рр. мінімальна заробітна плата зростала щороку, водночас як гарантований мінімальний дохід залишався незмінним. У 2009 р. мінімальна місячна заробітна плата становила 240 левів, що дорівнювало 122,71 євро, а після підвищення на 5,11 євро гарантований мінімальний дохід становить 27% мінімальної заробітної плати. Таке співвідношення є явно недостатнім [7].

Середньомісячна заробітна плата у 2010 р. становила 669 левів (342 євро), у 2011 р. – 727 левів (372 євро), у 2012 р. – 789 левів (403 євро), у 2013 р. – 828 левів (424 євро). У другому кварталі 2014 р. середньомісячна заробітна плата зросла на 2,6%, порівняно з першим кварталом, і становила 817 левів (418 євро) [8]. Реалізація урядом європейської соціально-економічної політики призвела до введення з 1 січня 2014 р. заборони на збільшення робочого стажу й віку для виходу на пенсію. Також з 1 січня 2014 р. скасовано режим тимчасового контролю, запроваджений щодо громадян двох найбідніших країн ЄС у 2007 р., коли Болгарія і Румунія вступили до Європейського Союзу. Протягом перших семи років членства цих країн у ЄС право її громадян на працю й соціальну допомогу в заможніших державах було обмежене. Громадяни Болгарії відтепер можуть без обмежень працювати будь-де на території Європейського Союзу [9].

Вступ до ЄС розпочав складний процес практичного пристосування Румунії та Болгарії до його політичного середовища, реальної адаптації національних інститутів і політичних структур до участі в політиці ЄС. Це призводить до зростання рівня доходів населення, хоча й дуже повільно [6].

Підготовка і вступ Польщі до Європейського Союзу 1 травня 2004 р. виявили позитивні й негативні моменти у функціонуванні економічної системи країни. Слід зазначити, що після вступу Речі Посполитої до Європейського Союзу рівень життя населення почав зростати. За 10 років членства країни в ЄС значно зросли доходи населення. Однак наслідки світової фінансової кризи суттєво вплинули на рівень доходів населення Польщі. Зокрема, темпи зростання середньомісячної заробітної плати, порівняно з докризовим періодом, знизались: з 2004 р. (2290 злотих або 542 євро) до 2008 р. (2944 злотих або 781 євро) середньомісячна заробітна плата зросла на 28,5%, а з 2009 р. (3103 злотих або 747 євро) до 2013 р. (3650 злотих або 870 євро) – на 17,6%. Зокрема, середньомісячна заробітна плата в Польщі становила у 2010 р. 3224,98 злотих або 795 євро, у 2011 р. – 3399,52 злотих або 755 євро, у 2012 р. – 3521,67 злотих або 861 євро. Загалом, середня заробітна плата в Польщі за період 2004–2013 рр. підвищилась з 2290 злотих (у 2004 р.) до 3650 злотих (у 2013 р.) [10], тобто на 59,3% і стала відповідати середньому розмірові зарплатні найбідніших країн ЄС. Планомірно зростає також розмір мінімальної заробітної плати, а кількість мешканців, які проживали за межею бідності, скорочувалась. Водночас варто зауважити, що збагачення громадян відбувалось нерівномірно й поглиблювалось розшарування суспільства [11, с. 213].

Отже, після вступу Республіки Польща до Європейського Союзу її соціально-економічне становище покращилось завдяки значній фінансовій допомозі з боку ЄС та усуненню бар'єрів для вільного руху товарів, послуг, капіталу й робочої сили. Позитивні зміни в соціальній сфері виявились у скороченні безробіття, покращенні добробуту громадян та появі додаткових можливостей у сфері

працевлаштування. Очевидними є і недоліки: значний вплив робочої сили, нерівномірне збагачення громадян, поглиблення соціального розшарування суспільства.

Щодо Чехії, то основним наслідком вступу Чеської Республіки до ЄС стала побудова за короткий час досить сильної та стабільної економіки. Серед посткомуністичних держав ця країна входить до низки лідерів за рівнем життя. Соціально-економічними наслідками вступу Чехії до ЄС стали зростання заробітної плати [12, с. 105], зниження рівня безробіття й рівня бідності. Зазначимо, що середньомісячна заробітна плата в 2010 р. становила 25591 крона, (1027 євро), у 2011 р. – 26211 крон (987 євро), у 2012 р. – 27055 крон (1112 євро), у 2013 р. – 26591 крона (1008 євро) та у 2 кварталі 2014 р. – 25500 крон (935 євро) [13]. Причинами зниження середньомісячної зарплати у 2013 р. стали антикризові заходи уряду Чеської Республіки.

Аналізуючи динаміку середньомісячної заробітної плати, вважаємо, що вступ до ЄС сприяв зростанню доходів населення Чеської Республіки шляхом реалізації урядом соціально-економічної політики європейського рівня. Серед країн ЄС, найменше бідних, які працюють саме в Чехії – 4%. Завдяки соціальним виплатам, які є особливо ефективними в Чеській Республіці, бідність скорочується більше, ніж на 50% [14, с. 91]. Серед негативних наслідків вступу цієї країни до Єврозони, дослідники відзначають диференціацію доходів населення та значний вплив робочої сили, що супроводжувався втратою висококваліфікованих працівників.

Щодо нашої держави, то Україна, підписавши 27 червня 2014 р. Угоду про асоціацію з Євросоюзом і здійснивши 16 вересня 2014 р. ратифікацію цієї угоди, планує вступити до Європейського Співтовариства для модернізації національної економіки та приєднання до європейських цінностей. Цей шлях передбачає, зокрема, реалізацію соціально-економічної політики згідно з європейськими стандартами, яка забезпечить гідний рівень життя й доходів населення нашої держави.

Загалом за період 2001–2013 рр. сукупні доходи населення України зросли у 9,7 раза (з 157996 млн грн до 1529406 млн грн). Однак динаміка їх зростання впродовж останніх 12 років мала нестійкі тенденції. Так, якщо протягом 2001–2005 рр. відбувалося стабільне зростання сукупних доходів населення, то у 2006 р. спостерігається уповільнення темпів їх приросту, що пояснюється активізацією в цей період часу інфляційних тенденцій. У наступні два роки ситуація дещо стабілізувалась. Значне зниження темпів приросту сукупних доходів населення відбулося у 2009 р. (порівняно з 2008 роком доходи зросли на 6,2%, укрстат), яке, крім інфляційних процесів, пов'язане ще й з фінансовою кризою 2008 р. Упродовж наступних років прослідковуються тенденції незначного приросту сукупних доходів населення України: у 2010 р. доходи зросли на 3,1% порівняно з 2009 р., у 2011 р. – на 3,6% порівняно з 2010 р., у 2012 р. – на 1,1% порівняно з 2011 р. З 2013 р. темпи приросту сукупних доходів населення України збільшуються: у 2013 р. – на 8,7% порівняно з 2012 р., що пов'язане з частковим подоланням наслідків кризи 2008 р. У першому кварталі 2014 р. (340783 млн грн) сукупні доходи населення України зросли на 7,41%, порівняно з першим кварталом 2013 р. (317251 млн грн) [15]. На нашу думку, зростання сукупних доходів не забезпечує підвищення рівня життя населення

України через значні інфляційні процеси та не долає гострої соціальної проблеми, що полягає в недооціненні робочої сили.

Аналізуючи середньомісячну заробітну плату в Україні, варто відзначити щорічні темпи її зростання: у 2008 р. становила 1806 грн (342 американські долари або 206 євро), у 2009 р. – 1906 грн (245 дол. або 166 євро), у 2010 р. – 2239 грн (282 дол. або 212 євро), у 2011 році – 2633 грн (330 дол. або 256 євро), у 2012 р. – 3026 грн (379 дол. або 289 євро), у 2013 р. – 3265 грн (408 дол. або 296 євро). На липень 2014 р. середньомісячна заробітна плата в Україні становила 3395 грн (288 дол. або 209 євро) [15].

Проведення в Україні наявної соціально-економічної політики не сприяє підвищенню доходів населення. Середньомісячна заробітна плата українців, незважаючи на зростання, залишається удвічі нижчою від середньомісячних зарплат найбідніших країн ЄС, зокрема таких як Болгарія (на 2 квартал 2014 р. середньомісячна заробітна плата в Республіці Болгарія становила 418 євро, в Україні – 209 євро).

Вважаємо, що вступ до ЄС відкриє для нашої держави нові перспективи, які нададуть можливість підвищити рівень життя населення відповідно до європейських стандартів.

Висновки з проведеного дослідження. На нашу думку, аналізуючи досвід країн Балтії, Болгарії, Польщі та Чехії, наслідки інтеграції України до Європейського Співтовариства будуть мати як позитивний, так і негативний характер. Перед нашою державою відкриються нові перспективи, що нададуть можливість впровадити європейські стандарти й підвищити рівень життя населення шляхом зростання рівня доходів українців. У ближчій перспективі можуть переважати негативні наслідки приєднання до європейського співтовариства: значний вплив робочої сили до більш розвинених країн ЄС, посилення соціальної напруги й поглиблення диференціації доходів населення, яка в нашому суспільстві й так є критичною. Очікувані наслідки євроінтеграції мають враховуватись урядом при подальших етапах розвитку України в системі Європейського господарського простору.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сидорук М. Особливості інтеграції держав Балтії до ЄС / М. Сидорук. Серія «Міжнародні відносини». – 2013. – Випуск 2. – С. 97–104. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiiirbis_64.
2. Офіційний сайт Центрального статистичного управління Латвії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.csb.gov.lv/en/statistikas-temas/wages-and-salaries-key-indicat.ors-30608.html>.
3. Офіційний сайт Статистики Естонії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stat.ee/main-indicators>.
4. Офіційний сайт Статистики Литви. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osp.stat.gov.lt/en/>.
5. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентів України. Досвід євроінтеграції Болгарії. Аналітична записка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1412/>.
6. Бурдяк В.І. Вплив трансформації політичного режиму на соціальні та економічні реалії Болгарії / В.І. Бурдяк // Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. – 2013. – Випуск 10. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis.../cgiiirbis_64.exe.
7. Центр соціально-економічних досліджень. Досвід Болгарії у формуванні та впровадженні політичного житлових субсидій та заохочення до працевлаштування одержувачів соціальної допомоги. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.case-ukraine.com.ua.
8. Офіційний сайт Національного інституту статистики. – [Елек-

- тронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nsi.bg/en>.
9. ЄС зняв обмеження з громадян Болгарії і Румунії. ВВС Україна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2014/01/140101_romania_bulgaria_eu_it.shtml.
  10. Офіційний сайт Центрального статистичного управління Польщі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://stat.gov.pl/>.
  11. Бочаров С. Соціальний вимір членства Польщі у ЄС (2004-2010 рр.) / С. Бочаров. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : archive.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_gum/Gileya/2011_55/.../I36_doc.pdf.
  12. Пробоїв О.А. Сучасний стан та перспективи економіки Чехії в контексті боргів країн єврозони / О.А. Пробоїв, Х.О. Нетреб'юк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2012_2/103.pdf.
  13. Офіційний сайт Чеського статистичного управління. Статистика праці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.czso.cz/eng/redakce.nsf/i/home>.
  14. Авчухова А.М. Використання європейського досвіду подолання бідності в Україні/ А.М. Авчухова, Т.В. Шиптенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sp/2011_4/090-095.pdf.
  15. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.